

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ.

(Τέλος. Ἰδε φυλλ. 162.)

—•••••

Καὶ πάλιν λοιπὸν εὐχάριστον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀναγγέλλεται τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαγωνισμῶν, ἐξ οὗ προφανῶς βλέπομεν τοὺς καλοὺς τῆς προόδου καρπούς, τοὺς ὁποίους φέρει ἡ εἰσχυρθεῖσα εἰς τὸ σχολεῖον ἀμιλλα.

Μεταβολὰς δὲ καὶ βελτιώσεις, ὅσαι ἐκρίθησαν ἀναγκαῖαι νὰ γείνωσι περὶ τὴν διδασκαλίαν, ἔχω νὰ γνωστοποιήσω τὰς ἐξῆς. Μετὰ τὴν ἐπ' ἀδείᾳ προσωρινὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κυρίου Θεοφίλου ἀνετέθη προσωρινῶς τὸ μάθημα τῆς γυμνογραφίας καὶ ἐλαιογραφίας εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς Στοιχειώδους Γραφικῆς Φ. Μαργαρίτην. Τῆς δὲ τάξεως αὐτοῦ τὴν διδασκαλίαν ἀνέλαβον οἱ δύο τῶν ἱκανωτέρων ἐκ τῶν ἀποφοιτησάντων μαθητῶν τῆς Ζωγραφικῆς, Χατζογιαννόπουλος καὶ Λύτρας, οἵτινες καὶ πολλάκις ἐβραβεύθησαν καὶ τὰ αὐτὰ μαθήματα ἄλλοτε μετὰ τοῦ Θεοφίλου, ἀπόντος τοῦ Κ. Φ. Μαργαρίτου, ἀναπληρωματικῶς ἐδίδασκαν. Ἐκ τῶν δειγμάτων δὲ τῶν τε μαθητῶν καὶ τῶν ἰδίων ἐκτεθειμένων αὐτῶν ἔργων φαίνεται μετὰ πόσου ζήλου ἐξεπλήρωσαν ταύτην τὴν ἐπιτραπείαν αὐτοῖς διδασκαλίαν. Ἐξ ὧν δ' ἔχω πληροφοριῶν ἐλπίζω ὅτι ταχέως θέλομεν ἀπολαύσει πάλιν τὸν ἱκανὸν διδάσκαλον ἡμῶν Κ. Θεοφίλου. Τότε ὑπ' αὐτοῦ πάλιν κατεχομένης τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, θέλουσι παύσει, ἐλπίζω, αἱ κατὰ τοῦ σχολείου λειδορίαι ὡς ὑπαγορεύονται ἐκ τῆς τοῦ διδασκάλου τούτου ἀπουσίας πρὸς βλάβην τῆς παθουμένης προόδου αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀπερμολογίαι ἰσχυρῶς ἀντικρούονται διὰ τῶν σήμερον ἐκτεθειμένων ἔργων· διότι εὐτυχῶς ἐν τῇ τέχνῃ οὐχὶ οἱ λόγοι, ἀλλὰ τὰ ἔργα μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἐκ τῆς προκαίρου ἀπουσίας τοῦ Κυρίου Θεοφίλου βλάβη ἐκρίθη διὰ τῆς ῥηθείας ἀναπληρώσεως μικροτέρα παρὰ τὴν βλάβην, τὴν δυναμένην νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς προσωρινῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ ζωγράφου ἄλλης σχολῆς, ἄλλης μεθόδου καὶ ἄλλου τρόπου (*).

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰσήχθη τὸ πρῶτον εἰς

τὸ σχολεῖον καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἀναγκαῖον μάθημα τῆς χαλκογραφίας, ἣτις εἰς τὴν πρόδον τῶν τεχνῶν κατέχει τὸν τόπον τῆς τυπογραφίας. Ἡ τέχνη τῆς χαρακτικῆς λέγει ὁ Ἀλγαρότης, εἶναι « σύγχρονος τῆς τυπογραφίας καὶ παρέχει τὰς αὐτὰς μετ' ἐκείνης ὠφελείας (*), ἢ κάλλιον εἶναι τὸ ὄργανον, δι' οὗ διαδίδονται καὶ κοινὰ γίνονται πανταχοῦ τὰ τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς κάλλη, καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς παραστατικὰς τέχνας (**). Τὸ μάθημα τοῦτο διδασκόμενον ὑπὸ τοῦ φιλοπόνου καὶ πολυτέχνου, οὕτως εἶπεν, διδασκάλου Ἀγαθαγγίλου τοῦ Ἱερομονάχου, προήγαγεν ἥδη ὡς φαίνεται καρποὺς προμηνύοντας τὴν βεβαίαν αὐτοῦ πρόδον.

Μετὰ χαρῆς δὲ ἀναγγέλλω προσέτι ὅτι ὁ διδάσκαλος τῆς εἰς τὴν γραφικὴν ἐκρημοσμένης ἀνατομίας, καὶ ὁ τῆς τεχνολογίας καὶ ἐκρημοσμένης εἰς τὰς τέχνας χημείας, διωρίσθησαν νῦν τακτικοὶ τοῦ σχολείου διδάσκαλοι ἐπὶ μισθῷ, καὶ οὕτως ἀνεπλήρωθησαν πρὸς τὸ παρὸν αἱ πλείσται ἀνάγκαι τῆς διδασκαλίας τῶν τεχνῶν, καὶ δεόντως ὑπάρχουσι νῦν συγκεκριμέναι αἱ διδακτικαὶ καθέδραι τῆς τέχνης, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθη παρὰ τοῦ Σ. Ὑπουργοῦ καὶ ἡ τῆς στενογραφίας, διδασκόμενη ὑπὸ τοῦ Κ. Μίνδερ, ὡς χρησίμου εἰς τὴν πιστὴν μάλιστα γραφὴν τῶν ἐν τοῖς βουλευτικοῖς σώμασιν ἀγορεύσεων.

Εἰς τὸ χρηματικὸν ποσὸν, τὸ εἰς τὰς ὑποτροφίας τῶν μαθητῶν χορηγούμενον, ἔργινε μικρὰ αὐξήσις ἐκ δραχ. ἐννεμήκοντα, ἕνεκα τῶν προστεθέντων βραβείων τῆς σκηνογραφίας καὶ χαλκογραφίας, τῶν ὁποίων σήμερον ἀνιρτήθησαν καὶ τὰ πρῶτα δείγματα.

Ἐλπίζομεν δὲ εἰς τὴν σύντονον πρόνοιαν καὶ φροντίδα τὴν ὁποίαν τὸ Σ. Ὑπουργεῖον ἔχει πάντοτε περὶ τοῦ ἡμετέρου σχολείου, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει γίνει ἡ προσήκουσα θεραπεία καὶ τῶν λοιπῶν κτεπειγουσῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, αἵτινες διὰ τὰς ἀπροσδοκήτους δεινὰς περιστάσεις δὲν ἦτο δυνατόν μέχρι τοῦδε νὰ θεραπευθῶσιν. Οὕτως ἐλπίζομεν νὰ ἐπεσκευασθῇ ὅσον οὕπω ἡ παρούσα οἰκία ἀνήκουσα εἰς τὸ δημόσιον, καὶ νὰ οἰκοδομηθῇ προσωρινῶς μέχρις οὗ ἀνεγερθῇ τὸ λαμπρὸν τῶν τεχνῶν καθίδρυμα, ἑτέρα εὐρύχωρος αἴθουσα ὁμοία καὶ ἐν συμμετρίᾳ τῆς παρούσης, πρὸς ἀπέθεσιν καὶ πρέπουσαν διατήρησιν τῶν βρυτίμων ἐκ γύψου διωρουμένων προτύπων, καὶ πρὸς ἐπιτηδεῖαν χρῆσιν τῶν ἐτησίων ἐκθέσεων καὶ καλὴν διάταξιν τῶν ἐν αὐτῇ ἐκτεθειμένων.

Νὰ ἐπεσκευασθῇ πρεπόντως ἡ ἐτοιμόπρωτος αἴθουσα, ἐν ᾗ σπουδάζεται ἡ γυμνογραφία.

(*) Algarotti, Saggio sopra la pittura, tom. III. p. 191.

(**) Guizot, Etudes sur les beaux Arts, pag. 142 « Nais-
« sait un art (la gravure) qui se consacrait à reproduire et
« à répandre les ouvrages des statuaires et des peintres. . .
« Il est obligé (le graveur) de conserver scrupuleusement
« les formes et le style de son modèle.

(*) Πάντες πρόνοιαν πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν οὐσίαν τῶν διδασκάλων καὶ μάλιστα τῶν τῆς τέχνης, ὁρῶς συμβουλεύει ὁ θεὸς Πλάτων (Πολ. Βιβ. γ'. σελ. 77.) διὰ τῶν ἱερέων « καὶ τοῖς καλοῖς δημιουργοῖς ἐπιστατάς καὶ δικακυτέας τὸ κακὸν τῆς τοῦτο καὶ ἀσέβηστον καὶ ἀνελύθητον καὶ ἀσχημον. . . ἢ ὁ μὴ οἶος τε ὢν οὐκ ἐκτέας παρ' ἡμῶν δημιουργεῖν ἵνα μὴ ἐν κακίαις οἰκίσαι τρεφόμενοι ἡμῶν οἱ φύλακες, ὥσπερ ἐν κακῇ βοτάνῃ. . . Ἀλλ' ἐκείνους ζητεῖται τοὺς δημιουργοὺς, τοὺς εὐφυῶς δυναμένους ἰχνεῖν τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ εὐσχημονος φύσιν ὥσπερ ἐν ὑμνίῳ τόπῳ οἰκοῦντες οἱ νέοι, ἀπὸ παντὸς ὠρελῶνται ὁπόθεν ἂν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων ἢ πρὸς ὅψιν ἢ πρὸς ἀκοὴν τι προσβάλῃ.

Νά κανονισθῇ καὶ ἡ μισθοδοσία τῶν διδασκάλων τῆς τέχνης ἀναλόγως πρὸς τὴν τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς εκπαιδευτηρίοις διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, διότι ἐκ τῆς μισθοδοσίας λογίζεται καὶ ἡ τῶν τεχνῶν προστασία καὶ ὑπόληψις.

Νά αποφασισθῇ νόμιμος διὰ τακτικοῦ διαγωνισμοῦ καὶ οὐχὶ κατὰ χάριν ἀποστολὴ νέων ἀπορριπτόμενων ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην καὶ μάλιστα εἰς Ῥώμην, πρὸς τελειοποίησιν αὐτῶν καὶ ἔπαινον τῆς ἀποστελλούσης αὐτοὺς πατρίδος· διότι ἐκ τῶν ἀποστελλομένων νέων τεχνιτῶν γαίνεται ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁ ἔπαινος ἢ ἡ δυσφημία τῆς νέας Ἑλληνικῆς τέχνης, καὶ τοῦ σχολείου ἐξ οὗ ἔπρεπε νὰ ἐκλέγωνται, καὶ αὐτῆς τῆς πατρίδος.

Νά γίνῃ φροντίς παρὰ τοῦ δημοσίου περὶ διανομῆς ἐργασίας εἰς τοὺς δοκιμωτέρους τῶν νέων τεχνιτῶν τῶν ἀποπερατωσάντων τακτικῶς τὰς σπουδὰς αὐτῶν, ὡς γίνεται καὶ εἰς τὰ προστατεύοντα τὰς τέχνας φιλότεχνα ἔθνη.

Νά ὁρισθῇ μικρόν τι ποσὸν πρὸς ἀμοιβὴν καὶ ἐμψύχωσιν τῶν ἐπιμελῶν μαθητῶν τῆς μουσικῆς, θεωρουμένης καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων λίαν ἀναγκαίας εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων.

Νά ὁρισθῇ ποσὸν τι πρὸς βράβειυσιν καὶ ἀμοιβὴν τῶν ἐκθετῶν, τὴν τε ἀμιλλαν ὑποθάλλον καὶ συνδρομὴν παρέχον εἰς τὴν καταβάλλομένην δαπάνην πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν ἐκτεθειμένων ἔργων.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ τρία τέταρτα σχεδὸν τῶν προερχομένων μαθητῶν ἀνήκουσιν εἰς τὰ εκπαιδευτήρια ὑπὸ τὴν ἀμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, θέλω καὶ πάλιν ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν καὶ προστασίαν τοῦ ζηλωτοῦ τῶν καλῶν ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, ὑπὲρ σκοπιμωτέρας μορφώσεως νέων ἐπιστημόνων καλλιτεχνῶν καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτόνων, καθ' ἣν καὶ πέρουσι ἐμνημόνευσα παρ' ἀγγελίαν τοῦ Ῥωμαίου Βιτρούβιου, πρὸς ἀπορρίψιν τῆς ἡμιμαθείας καὶ δοκησιορίας· διότι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἡ μήτηρ πασῶν τῶν λοιπῶν τεχνῶν, καὶ ἐν Ἑλλάδι μάλιστα ἀναγκαιοτάτη· ὅθεν ἀνάγκη νὰ γίνῃ φροντίς περὶ τῆς καταλλήλου Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ ἀποκαταστάσεως τῶν μεταρχομένων τὴν ἐλευθέριον ταύτην τέχνην, στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ ὁδηγουμένην ὑπὸ τῶν φώτων τῆς φιλοσοφίας.

Ἐρχομαι ἤδη νὰ ἐκπληρώσω τὸ πρὸς τοὺς γοναίους εὐεργέτας καὶ φιλοτέχνους συνδρομητάς τοῦ ἡμετέρου σχολείου ὀφειλόμενον ἱερὸν καθήκον τῆς εὐγνωμοσύνης μου, δημοσιεύων τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ ἀποδίδους αὐτοῖς ἐνταῦθα πικρῶς τὰς εὐχαριστίας μου. Καὶ πρῶτον μετὰ ψυχικῆς συγκινήσεως ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ πρὶ μικροῦ ἀποβιώσαντος σιδαστοῦ καὶ ἀγαθοῦ Μιχαὴλ Τσιτζίτς, ὅστις διὰ τῆς μεγαλοδωρίας αὐτοῦ μιμητὴς ἀνεδείχθη τοῦ μεγαλοπράγμονος ἀνέψιου αὐτοῦ Νικολάου Στουρνάρη, κληροδοτήτας καὶ αὐτὸς εἰς τὸ σχολεῖον τῶν τεχνῶν πρὸς τὴν οἰκοδόμησιν καταλλήλου καὶ λαμπροῦ καθιδρύματος ὀραχμὰς περὶ τὰς ἐξακοσίας χιλιάδας. Ἡ γενναιὰ αὕτη καὶ πατριω-

τικὴ πράξις τοῦ αἰοδίμου Τσιτζίτς ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν τεχνῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι, συγκινεῖ πᾶσαν ἐλληνικὴν καρδίαν, καὶ δικαίως πᾶς Ἕλλην εὐγνωμονεῖ πρὸς τὸν αἰμῆνηστον τοῦτον φιλοτέχνην· διότι οὐχὶ μόνον ἐπλήρωσεν ἐν μέρει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν τεχνῶν διὰ ταύτης τῆς μεγαλοδωρίου αὐτοῦ προσφορᾶς ὑπὲρ ἀνεγέρσεως καταλλήλου οἰκοδομήματος, ἐραμιλλοῦ τοῦ πανεπιστημίου, ἀλλὰ καὶ ἀπέδειξε διὰ τοῦ εἰρημένου κληροδοτήματος εἰς τὸν περωτισμένον κόσμον, ὅτι ἡ διάνοια καὶ ὁ πάθος παντὸς Ἑλλήνος εἶναι ἡ διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀνάγκη τῆς ἀπολεσθείσης προγονικῆς αὐτοῦ εὐκλείας. Ὅθεν ἀπὸ σήμερον ἀνιδρύεται ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης ὁ ἀνδρὶς τοῦ γενναίου τούτου προστάτου τῶν τεχνῶν Μ. Τσιτζίτς ἀπέναντι τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ, ἐν τῷ φαινοῦ προδρόμῳ τοῦ ἀνεγερθῆσομένου λαμπροῦ τῶν τεχνῶν σχολείου, φέρων ἐπὶ τῆς βάσεως τὴν αὐτὴν ὡς τοῦ φιλογενοῦς Ν. Στουρνάρη ἐπιγραφοῦν.

« Ἡ Πατρίς εὐγνωμονοῦσα ».

Πλὴν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου εὐεργετήματος τοῦ αἰοδίμου Μ. Τσιτζίτς, ἀναφέρω καὶ τὰ δωρήματα τῶν φιλοκάλων καὶ φιλοτέχνων συνδρομητῶν πρὸς ἀπότισιν τῆς ὀφειλόμενης αὐτοῖς εὐγνωμοσύνης. Ἀσμένως δ' ἀναγγέλλω κατὰ πρῶτον τὸ πολύτιμον διὰ τὴν προόδον τῆς τέχνης δῶρον, ὅπερ ἡ περὶ τῆς εὐημερίας καὶ ἐπιδόσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι παιδείας μεριμνῶσα φιλέλλην Γαλλία ἀπέστειλε πρὸ μικροῦ πρὸς σπουδὴν τῆς Καλλιτεχνίας, συλλογὴν τινὰ γυψίνων ἐκτύπων ἐκ τῶν ἐν Παρίσι εὐρισκομένων ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνος, ἴσως πρὸς συμπλήρωσιν τῆς συλλογῆς τῶν ἐξ Ἀγγλίας πρὸ τινῶν ἐτῶν πεμψθέντων, ἐν οἷς εὐρίσκονται καὶ τέσσαρες νεκρικαὶ κάλπαι, τὸ ὡραῖον ἄγαλμα τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ τὸ ἐκτυπὸν τοῦ περιφημοτέρου ἀγάλματος τῆς Ἀρροδίτης τῆς Μίλου, τοῦ νομιζομένου μάλιστα καὶ ὡς ἔργου πρωτοτύπου τοῦ Πολυκλείτου, καὶ φημιζομένου ὡς τοῦ ἐντελεστεροῦ ἐκ τῶν περισωθέντων ἀγαλμάτων τῆς θεᾶς τοῦ κάλλους, ὅπερ παρίστα αὐτὴν κατοπτριζομένην καὶ διακομοῦσαν ἐκυτὴν. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐπαυξάνουσα τὸ μικρὸν μουσεῖον τῶν προτύπων τοῦ σχολείου, νέου θησαυροῦ γίνεται πρῶτος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλυπτικῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ νέας παρέχει ἐλπίδας τῆς ποθουμένης εἰς ἐν συναγωγῆς ἀπάντων τῶν τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐκτυπωμάτων, ἅτινα ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εὐρισκόμενα, καὶ χρονολογικῶς ἀντεξισταζόμενα πρὸς ἀλλήλα, καὶ φωτιζόμενα ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ καὶ καθαροῦ τῆς Ἑλλάδος ἡλίου, ὅρ' ὃν καὶ ἐτεχνουργήθησαν, εἰς νέον βῆμα βεβαίως προόδου θέλουσι προαγάγει τὴν γλυπτικὴν ἐν γένει ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, εἰς Ἑλληνικὰ δείγματα ἀνεκτεννωμένη.

Ἡ δὲ μεγαλοεργὸς καὶ φιλότεχνος Ἀγγλία, μεγαλοπρεπῶς τῷ ὄντι δῶρημα ἀπέστειλεν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο, συνιστάμενον εἰς ὁκτάτομον σύγγραμμα, λαμπρότατα δεδεμένον καὶ περιλαμβάνον ἃ

πάσης τῆς εἰκονογραφίας τῶν ἐκτεθέντων ἔργων ἐν τῇ ἐν Λονδίῳ παγκοσμίῳ ἐκθέσει, καὶ πολυτέλεις δὲ κιβώτιον, περιέχον συλλογὴν νομισματοσήμεων τῶν τυπωθέντων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πρὸς βράβευσιν τῶν ἐκθετῶν. Ἡ ἐκδοσις αὕτη τοῦ πολυτίμου τούτου συγγράμματος οὐχὶ μόνον ὀρίζει ἐποχὴν τῆς φιλοτεχνίας τοῦ ἔθνους, ὅρ' οὐ συνατάχθη, ἀλλὰ χρησιμεύει καὶ ὡς δαίγμα τῆς προόδου καὶ τῆς φιλοκαλίας αὐτοῦ.

Ὁ μεγαλοκτιματίας Κύριος Λαπιέρης προσήνεγκε δῶρον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ σχολείου τεσσαράκοντα ὀκτὼ τόμους μαθηματικῶν συγγραμμάτων.

Ὁ δὲ ἄλλος μηχανικός Κύριος Κάρολος Λαυρέντιος, τρία συγγράμματα περὶ φρεσυνκτικῆς πρᾶγματευσόμενα.

Λιὰ δὲ τοῦ ἐν Σύρῳ Κυρίου Εὐαγγελίδου ἐστάλη, ἐξ Ἀμερικῆς κάμινος εἰς χύσω μετὰλλων χρυσιμεύουσα.

Ταῦτα εἶναι τὰ κατὰ τὸ λῆξιν ἔτος γινόμενα εἰς τὸ σχολεῖον δωρήματα. Λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι ν' ἀπαριθμήσω τοιαῦτα καὶ παρὰ τῶν ἑξῶς τοῦ κράτους βοηθούτων μεγαλειπόρων ὁμογενῶν, οἵτινες ἄλλως πρὸς τὴν τῆς πατρίδος λοιπὴν παιδείαν καὶ πρὸς τῆς διαφόρους ἀνάγκας τοσούτων γεννητοῖ καὶ μεγαλόδωροι ἀναδαικνύονται. Καὶ φαίνεται ὅτι, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Ἑμερικὸς Δαβὶδ (*), καὶ τοὶ κοινὴ γνώμη επικρατεῖ ὅτι τὸ ἐμπόριον εἶναι ἀπὸ τῆς καλλιτεχνίας ἀχώριστον, ἡ ἱστορία τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων ἀποδεικνύει ὅτι καὶ οὗτοι αὐταὶ πηγαὶ τοῦ πλούτου δὲν εὐρίσκονται πολλὰς μετ' ἀλλήλων ἠνωμέναι. Τὸ ἐμπόριον εἰς ἐκυτό ἐγκαταλειπούμενον ὀλίγον καλλιεργεῖ τὴν καλλιτεχνίαν, καὶ τοῖσιν εἰπεῖν μάλιστα ὅτι

(*, Emeric—David. Recher. sur l'art statuaire. Paris, pag. 105—107.

Il semble dans l'opinion commune, que le commerce et les Beaux-Arts soient inséparables. On voit cependant, en étudiant l'histoire des villes commerçantes les plus célèbres, que ces deux sources de richesses ne se trouvent pas toujours réunies. Le commerce, lorsqu'on l'abandonne à ses propres inclinations, cultive peu les Beaux-Arts; on dirait même qu'il ignore les bienfaits qu'il en reçoit... Des combinaisons trop importantes attachent l'esprit du commerçant pour qu'il ait le loisir de s'en occuper. Entouré de matières brutes, ce n'est pas toujours sans quelques efforts que son génie s'élève vers des régions supérieures... Les arts ne prospèrent donc pas dans un Etat commerçant, par le seul effet du vœu et des lumières des hommes exerçant le commerce. Il faut au contraire, pour les y établir, une vigilance et des soins particuliers du législateur, qui souvent sont en opposition avec l'esprit général... Les arts, disaient ces philosophes (grecs) seront donc nécessaires dans les pays commerçants non-seulement sous le rapport des manufactures, pour éclairer et diriger le goût, mais sous un rapport moral pour faire vivre l'amour de la vertu, et pour réchauffer le patriotisme... Ils contribueront à faire naître et à nourrir l'orgueil national; ils feront aimer la patrie par l'attrait de la gloire; ils mettront des passions généreuses à la place de la cupidité.

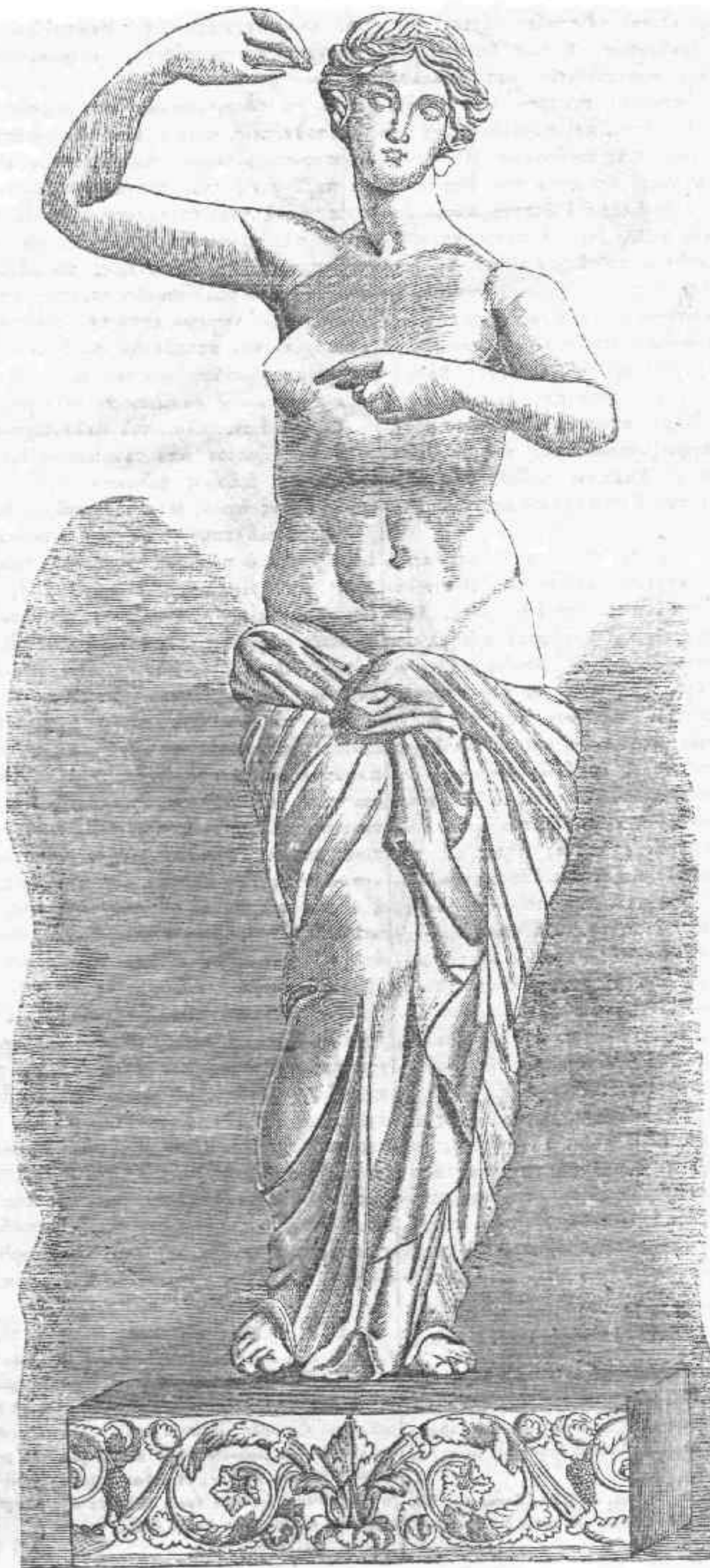
ἀγνοεῖ τὰ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα ἀγαθὰ, ἵσως διότι οἱ θεραπεύοντες τὸν κερδῶν Ἑρμῆν, ἐνασχολούμενοι εἰς συνδυασμοὺς μεγάλους καὶ πολυπλόκους, καὶ μάλιστα ἐγκύπτοντες συνήθως εἰς ὕλας φυσικὰς καὶ ἀκαταργάστους, δὲν εὐκαιροῦσι νὰ ἀναψώσων ἐκντοὺς εἰς ὑψηλὰ τοῦ κάλλους αἰσθήματα. Ὅθεν ἡ μὴ ἀνάλογος καλλιέργεια τῆς καλλιτεχνίας κατὰ τὰ ἐμπορικὰ κράτη ἤθελεν εἶσθαι ἐπαισθητοτέρα, ἢ ὁ νομοθέτης μὴ ἐρρόντιζε περὶ τῆς συστάσεως αὐτῆς, καὶ μὴ ἐπέβαλεν αὐτὴν, οὕτως εἰπεῖν, παρὰ τὸ επικρατοῦν ἐμπορικὸν πνεῦμα, θεωρῶν τὴν καλλιτεχνίαν οὐχὶ μόνον ὡς ἀναγκαίαν εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ χειροτεχνίαν, τῶν ὁποίων γίνεται ὁδὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἠθικὴν τινα ἔποψιν, ἐπειδὴ αὕτη κρατύνει τὴν ἀρετὴν, ὑποθάλλει τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, καὶ ἀντικαθιστᾷ τὴν φιλοκέρδειαν καὶ κερδοσκοπίαν διὰ παθῶν εὐγενῶν καὶ γενναίων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κυρία τοῦ λόγου μου τούτου ὑπόθεσις ἦτο σήμερον οὐχὶ μόνον ἡ ἐκθεσις τῶν διαγωνισμῶν, ἀλλ' ἐν γένει ἡ παράστασις τῆς μεγάλης αὐτῶν ὠφελείας εἰς τὴν τῶν παρ' ἡμῶν περὶ τὴν τέχνην σπουδάζοντων προόδον, δὲν νομίζω ἀποσκοποῦ, πρὶν κατὰ τὸ ἀπὸ τούτου τοῦ βήματος, ἐν μνημονεύσω ἐνταῦθα περιστάσιν τινα τοῦ περιφημοτέρου διαγωνισμοῦ τῆς καλλιτεχνίας, τὸν ὅποιον ἡ ἱστορία τῶν τεχνῶν ἀναφέρει ὡς παράδειγμα παρὰ τοῖς νεωτέροις.

Οἱ προεστῶτες τῆς Φλωρεντίας κατὰ τὸ ἔτος 1401 ἠθέλησαν νὰ κατασκευάσωσιν ἐξ ὀρειχάλκου τὰς λοιπὰς δύο θύρας τοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου βαπτιστηρίου (διότι ἡ μία τούτων ἦτο ἤδη πρὸ 80 ἔτων κατασκευασμένη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου τοῦ ἐκ Μήσης) καὶ νὰ κοσμήσωσι αὐτὰς δι' ἀναγλύρων. Ἐπιθυμοῦντες δὲ ἵνα τὸ ἔργον τοῦτο ἀναδειχθῇ τὸ ἀριστοτέλεσμα τοῦ αἵματος, διεκήρυξαν διαγωνισμὸν, εἰς ὃν ἑδρεύον πενταχόθεν οἱ ὀνομαστότεροι καὶ ἐπιτηδεύοντες τεχνίται. Ἐκ τούτων δὲ ἐκλεχθέντων ἑπτὰ, τῶν μᾶλλον διαπραπάντων ἐπὶ τῇ τέχνῃ, τοῦ Βρουνελέσκου, τοῦ Λονατέλου, τοῦ Γιάερτου, ὄντων καὶ τῶν τριῶν ἐκ Φλωρεντίας, τοῦ Ἰκωδῶν Δελκουερκίου ἐκ Σιένης, τοῦ Νικολάου ἐξ Ἀρετίου, τοῦ Φραγκίσκου ἐκ Βαλδεμβέρνης, καὶ τοῦ Σίμωνος ἐκ Κόλλης, ἡ δημοκρατία ἔδωκεν αὐτοῖς ἀντιμισθίαν ἀνάλογον ἐπὶ ἑν ἔτος, μεθ' ὃ ἕκαστος αὐτῶν ὥρειλε νὰ παραδώτῃ ἐπεξεργασμένην πλάκα ἐξ ὀρειχάλκου ἰσομεγέθη τῶν πλάκων, ἐξ ὧν ἔμελλον νὰ συντεθῶσι αἱ κατασκευασθησόμεναι θύραι. Ὡς ὑπόθεσις τῶν ἀνυγλύρων ὠρίσθη ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Ἐλθόντος δὲ τοῦ καιροῦ τῆς διαδικασίας, προσεκλήθησαν πάλιν εἰς Φλωρεντίαν ἅπαντες οἱ ἀριστοτέχναι τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν τριάκοντα τέσσαρες ἐξελέχθησαν οἱ ἀγωνοδίκαι, ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὴν τέχνην, ἣν ἐπηγγέλλετο, ἀριστος. Τὰ ἔργα τῶν ἑπτὰ τεχνιτῶν ἐξετέθησαν· τρία δὲ αὐτῶν προὔτιμήθησαν, τὸ τοῦ Βρουνελέσκου, τὸ τοῦ Λονατέλου, καὶ τὸ τοῦ

Πυθαγόρας ὁ Κολοφώνιος τῆς ἀποδείξεως
 τῆς ἁποδείξεως, ἔργον τῆς ἀποδείξεως.

Βραστήρ Β' Ενδογραφίας της ἀνωτέρας τῆς εἰκασ.

ἢ Ἀφροδίτη, ἔργον Ἀριστάρχου Ῥοδίου.

Γιδέρτου, ἀλλ' οἱ κριταὶ ἐδίσταντο εἰσέτι πῶς τῶν τριῶν νὰ βραβεύσωσι. Τότε ὁ Βρουνελέσκης καὶ ὁ Δονατέλλος συσχεθέντες μετ' ἀλλήλων, ἀνεγνώρισαν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἔργου τοῦ συνδικωνιστοῦ αὐτῶν Γιδέρτου, καὶ παρελθόντες εἰς τὸ δημοτικὸν τῆς Φλωρεντίας συμβούλιον, εἶπον «ὦ πόλις, ὁμολογοῦμεν ὅτι κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν γνῶμην ὑπερέβλεπεν ἡμᾶς ὁ Γιδέρτης, αὐτὸν λοιπὸν προτιμήσασθε ἡμῶν διότι ἡ πατρίς ἐτι μᾶλλον θέλει δοξασθῆαι ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Νὰ ἀποσιωπήσωμεν τὴν ἡμετέραν γνῶμην κρίνομεν ὡς ὁνειδος μεγαλείταρον, ἢ νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὴν. Ὅποιοι ἄνδρες! ὁποῖος αἰὼν! ἐκφωνεῖ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ βιογράφος τοῦ Γιδέρτου Βατσάρις (α)· ὁποῖα δὲ ἰσχυρὰ μέτρα πρὸς ἐμπνευσιν τῆς πρὸς τὴν ἀληθεῖ δόξαν ἀγάπης, καὶ ὁποῖα αὐτοπάλητοι τῶν διαγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, προσθέτει ὁ κλεινὸς Εὐαγγέλιος Δαβίδ, θυμωζὼν τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ Βρουνελέσκου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Δονατέλλου (6).

Οἱ δύο ἐνδοξαὶ τεχνίται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ περίελεπτος καὶ ἀρχίνους ἀρχιτέκτων Βρουνελέσκης, οὗτινος τὰ ἔργα ὥρισαν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς τέχνης, καὶ ὁ κλεινὸς ἐρμολύφος ὁ μεγαλοεργὸς Δονατέλλος, τοῦ ὁποίου τὰ τεχνουργήματα ὡς ἐράμιλλα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων ἐθεωροῦντο, ἀμρύτεροι τοσοῦτον περὶ τῆς δόξης τῆς πατρίδος αὐτῶν καθόμενοι, καὶ τοὶ ὁμολόγησαν ἐκυτοῦς ἡττηθέντας, οὐδόλως ἐνόμισαν ὅτι καταφρονεῖσθαι καὶ προσβῆλλονται, ἀλλ' ἔχαιρον μάλλον, βλέποντες ὅτι ἡ πατρίς αὐτῶν ἐμελλε νὰ ἀποκτήσῃ τῆς θυμωστικῆς ἐκείνης θύρας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν κατασκευὴν εἶχεσι δύο ἔτη κατηνάλωσιν ὁ τεχνίτης (γ) καὶ περὶ τῶν ὁποίων καὶ ὁ περιηγητὴς Μιχαὴλ Ἀγγελος εἶπεν «αὐταὶ εἶναι τὸ σπουδαῖον, ὥστε καλῶς ἴθελον ἀρμόζει εἰς τὴν πόλιν τοῦ παραδείσου» (δ). Ἡ ἀποτυχία κατ' οὐδὲν ἐδολάβε τῶν διαγωνισθέντων τὴν ἀληθεῖ ἀξίαν. Αὐτὸς ὁ μέγας Φαῖδίας κατὰ τὸν μετὰ τοῦ Πυλακλείτου διαγωνισμὸν περὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐρέτου ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος, ἀπέτυχεν (ε) ὁ περιηγητὴς Ζωγράφος Δαβίδ, ὁ ἀναμορρωτὴς, οὕτως εἶπεν, τῆς ζωγραφικῆς ἐν Γαλλίᾳ, ὁ ἰδιαιτέρως ζωγράφος τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, παντάκως ἀπέτυχεν κατὰ τὸν διαγωνισμὸν, ὅστις ἀπὸ τοῦ φιλοτέχνου Λουδοβίκου δεκάτου τετάρτου εἶναι τεταγμένος ἐπὶ κατ' ἔτος ἀποστολῇ Γάλλων νέων καλλιτεχνῶν εἰς τὴν γαλιαν Ῥώμην, τὴν νέαν μητέρα

τῆς καλλιτεχνίας, καὶ πᾶμπολλοὶ ἄλλοι ἀριστοτέχναι διαγωνισθέντες, μνημονεύονται ὅτι ἀπέτυχον.

Ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς οὕτω ἡ ἀποτυχία πρέπει νὰ ἀποθαρρύνῃ, οὕτω ἡ ἐπιτυχία νὰ ἐπαίρῃ τοῦ νικῶντος τὸ φρόνημα, ἀλλ' ἐκτέρῃ νέας δυνάμεις νὰ παρέλῃ εἰς τοὺς διαγωνιζομένους· ἐκείνη μὲν, πρὸς μάλλον τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῇ δὲ, πρὸς διατήρησιν τῆς προσκίρου ὑπεροχῆς. Οἱ ἀποτυχόντες πρέπει νὰ ἔχουσιν διὰ μνήμης τὸν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνον λόγον τοῦ γενναίου στρατηγοῦ γέροντος Ῥαγγλάνου τοῦ Ἀγγέλου, κατὰ τὴν πρώτην τῆς ἐφόδου ἀποτυχίαν τοῦ ἀπορρήτου νομιζομένου νέου Ἰλίου· ἐν βήμα ὠπισθοπορήσαμεν, εἶπε, σήμερον, ἐν αὔριον προηέσωμεν κάλλιον τὸ δεύτερον αἶμα. »

Τὸ στάδιον, φίλοι, τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἀγῶνος, ἠνεώχθη σήμερον ὑπὸ τοῦ κυρίου Κοντοσταύλου, καὶ ἔταρσι βιβλίκως θέλουσιν ἐπιβλέπει ἐπὶ τοὺς καλλιτέχνους ἡμῶν. Μὴ ἀποδειλιώμεν διὰ τὰς δυσχερείας, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀπορίαν ἡμῶν· δὲν εἶναι μόνον ὁ πλοῦτος, ὁ γεννῶν τοὺς ἀριστοτέχνους· μὴ κρίνομεν, ὡς κρίνει ὁ ὄχλος, ὅτι εἰς Περικλῆς, εἰς Ἀλέξανδρος, εἰς Λέων δέκατος ἀνέδειξε μεγάλους τεχνίτας ἀπλῶς διὰ τῶν χρημάτων. Ὁ πλοῦτος τῶν ἀρχαίων δὲν ἐγέννησε τὰ λαμπρὰ ἐκείνα ἔργα· τούναντίον αἱ περίφημοι εἰκόνες, τὰ θυμώτια αὐτῶν ἀγάλματα καὶ τὰ ἐξάίσια ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα πενήγαγον τὸν πλοῦτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐδόξαν αὐτὴν καὶ τότε, καὶ νῦν ἐτι δοξάζουσι, καὶ τοὶ ἡρωικωτέρησιν. Ἄν τινες τῶν πόλεων ἐφάνησαν κατὰ τινὰς ἐποχὰς πλούσιαι, ὡς ἡ Κόρινθος, αἱ πλεῖσται δὲν ἦσαν ἐν εὐπορίᾳ, οἷον τὸ Ἀργεῖ, ἡ Σικυὼν, ἡ Αἴγινα καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες μόναι αὐταὶ ἐπλήρωσαν, οὕτως εἶπεν, ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν θυμωσίων εἰκόνων τῶν ἡρώων αὐτῆς καὶ τῶν θεῶν (ζ).

Πρὸς μόρρωσιν καλλιτεχνῶν δὲν ἀπαιτοῦνται μεγάλοι θηταυροί, οὐδὲ πλοῦτος ὑπέρλογος· μικρὰ χρηματικὰ ποσότης καὶ ἐνίσχυσις καὶ προστασία, συνετῶς χρηρηγούμενη καὶ ἐν μέτρῳ, δύνανται νὰ ἀρκέσωσιν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς καλλιτεχνίας. Ἡ οἰκονομία θυμωσικῶς συμβιβάζεται πρὸς τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ τοῦτο (η) ἀρκούντως ἐβεβαίωσεν ὁ πρώην βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος ὁ φιλόταχρος, ἔργῳ καταδείξας τὸν τρόπον, πῶς μέγιστα καὶ λαμπρὰ κατορθοῦνται δι' ὀλίγων ἀνελόχως χρημάτων. Τοῦτο καθ' ἐκάστην

(α) Vassari vit. di L. Ghiberti—Όμοίως, vit. di F. Brunelleschi.

(β) E.—David. Recherch. sur l'art. Statu. p. 421.

(γ) Vas. vit. di Ghiberti. Not. Da ricordi si ricava che le porte furono cominciate nel 1402, e terminate nel 1424, e questo è il più probabile, che fossero impiegati in questa opera 22 anni e non 40.

(δ) Vassari, vit. di Ghib. Id. vit. di Mich. Bonarroti. Elle son tanto belle ch'elle starebbon bene alla porta del Paradiso.

(ε) Plin. XXXIV. cap. 8.

(ζ) M. P. de Montabert. Tom. II. chap. 34. pag. 503. Les richesses des Grecs n'enfantèrent point de merveilles; ce furent plutôt leurs belles statues et leurs admirables tableaux qui produisirent leurs richesses: et si quelques villes, telles que Corinthe, jouirent de l'opulence à certaines époques, presque toujours elles furent pauvres: telles furent Argos, Sicyone, Aegine, et même Athènes, qui cependant peupla pour ainsi dire toute la Grèce des images merveilleuses de ses héros et de ses dieux.

(η) E. David. Pag. 540.

διδάκει ἡμᾶς καὶ ὁ ἐνδοξὸς καὶ καλλιτέχνης λαὸς καὶ ἐλευθέρα ὡς τὸ πάλαι, μέγιστα ὑπισχυμένη τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὁ δὲ συνδρομῶν καὶ συνεισροφῶν ἀναγαίρων ἐν ταῖς πόλεσι αὐτῶν τοὺς ὠραιοτέρους ἀνδριάντας καὶ τὰ περιηρότερα μνημαῖα. Τοῦτων εἰς μίμησιν ἃς παρακινήθωμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ἀσπαζόμενοι τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν, μεταχειριζόμενοι τὸ αὐτὸ τῆς συνεισροφῆς μέτρον πρὸς διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς παρ' ἡμῖν προπατορικῆς καλλιτεχνίας.

Ὁ ποιητὴν οὗτος, τὸ νέον καὶ πρῶτον τοῦτο ἀριστοῦργημα τῆς ἐλληνικῆς εὐφυΐας, διὰ χιλίων μόνον ταλλύρων δύναται νὰ κοσμήσῃ τόπον τινὰ τοῦ παρ' ἡμῖν δημοσίου περιπάτου. Καὶ πῶς νὰ μὴ προθυμηθῇ πᾶς Ἕλλην νὰ καταβάλῃ μικρὸν τινα ἔρανον εἰς ἀνέγερσιν τοῦ δειγματος τοῦτου τῆς νέας ἐλληνικῆς εὐφυΐας, ὅταν καὶ δι' αὐτοῦ ἐν μέρει δύναται κάλλιστα ν' ἀποκρουσθῇ πᾶσα ἄδικος κατ' αὐτῆς κατηγορία; ἡ Λυπηρὸν, λέγει ὁ Κύριος Π. Β. Δαυβλὺς, (ὅστις ἄλλως εἶναι μέγας θαυμαστὴς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης) λυπηρὸν, λέγει, νὰ νομίζωμεν ὅτι ἡ ἐλληνικὴ τέχνη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀλλαχοῦ, εἰ μὴ ἐν Ἑλλάδι ἡ γνώμη αὕτη ἔχει καθ' ἑαυτῆς τὸ ἄγονον πνεῦμα τῶν νῦν Ἑλλήνων, καίπερ ζώντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς γῆς καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἥλιον (*).

Εἰς τὴν ἄδικον ταύτην κατηγορίαν ἃς ἀπαντήσωσι κατ' ἀλλήλους ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ βραβευθέντα δύο ἀγάλματα, ὑπὲρ ὧν ἔχομεν εὐνουστάτην τὴν ὑπ' αὐτῶν τῶν ξένων ἀγωνοδικῶν ἐκτραθεῖσαν γνώμην. Τοιοῦτον ἀγαλμα, εἰπέ τις ἐξ αὐτῶν, ὑποῖον τὸ ὑπὸ τῶν φυταλῶν τεχνουργηθὲν κατὰ τὸν παρόντα διαγωνισμὸν, ἔθελε συνηγορήσει, ἂν καὶ ἄλλαν, ὑπὲρ τῆς πασιφανοῦς προόδου τῆς Ἑλλάδος ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν Παρισίων κάλλιον, παρὰ πάντα τοὺς εὐγλωττοὺς δημοσιογράφους. Ὅθεν, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν ἀποφασίσῃ νὰ καταβάλῃ μικρὸν συνδρομὴν, ἵνα τὸ εἰρημένον ἀγαλμα κατασκευασθῇ ἐκ μαρμάρου, καὶ ἰδρυθῇ πρὸς τοῦ δημοσίου περιπάτου, μέγας θέλει συνετελεῖται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλυπτικῆς, ἥτις τελειοποιεῖται μᾶλλον ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ταῖς δημοσίαις στοαῖς, ἢ ἐν τοῖς κρυμμένοις θαλάμοις τῶν ιδιωτῶν.

Ἡ δὲ ἀνέγερσις τοιοῦτου ἀγάλματος τοῦ πρώτου ἐπὶ διαγωνισμῷ βραβευθέντος ἔργου νέας ἐλληνικῆς τέχνης, θέλει ἀποδείξει εἰς τὸν φιλέλληνα κόσμον ὅτι ἡ ἐλληνικὴ καλλιτεχνικὴ εὐφυΐα, εἰ καὶ ἐνεκρῶθη πρὸς καιρὸν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας καὶ τῆς φαρμακείας, ἀνίσταται ὡς ἀγνὴ πάλιν

ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν ἡγεμόνος, βασιλικῶς προστατεύοντος περιφρουροῦντος καὶ προάγοντος τὴν ἡμετέραν παλιγγενεσίαν. Νῦν δὲ προσέλθετε ὑμεῖς οἱ ἀθλοφόροι νεανῖαι ἵνα, λάβητε μετὰ σεβασμοῦ τὸ ἀποδεθὲν τῇ καλλιτεχνίᾳ Κοντοσταύλειον βραβεῖον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ τρισιβάστου ἡμῶν Ἀνακτος, ἀνακράζοντες μετ' εὐγνωμοσύνης: ζήτω ὁ Βασιλεὺς, ζήτω ἡ Βασίλισσα, πρὸς δόξαν καὶ εὐμερίαν τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος!

ΣΠΟΥΔΑΣΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΑΙ.

Ἐπιστολὴ τρίτη (*).

~~~~~

Ἐρέτρια.

Ἐν Ἀθήναις, 30 Ἰουλίου 1846.

Συνεδίτην καὶ ὁδηγὸν τῆς εἰς Ἐρέτριαν ἐπισκέψεως εἶχον τὸν ἀδελφόν τοῦ Κ. Κοτζιά. Περὶ τὴν β' ὥραν μ. μ. τῆς 22 τοῦ φθίνοντος, κατηφρονήσαντες τὸν ἡλιακὸν κύσωνα, διότι ἀρμοδιότεραν δὲν εὐρίσκομεν ὥραν, ἐλάβομεν ὁχούμενοι ἐρ' ἡμιόνοι τὴν ἐκ Χαλκίδος εἰς Ἐρέτριαν ὁδόν. Ἡ λεωφόρος εἶναι ἀμαξήλατος, δηλαδὴ εὐθεῖα, ἱκανῶς ὁμαλὴ, καὶ δυναμένη, τοῦ καιροῦ προϊόντος, καὶ τοῦ συνουισμού τῶν Φαριανῶν εὐδοκίμου, ν' ἀποδῇ ἀμαξήτης καὶ τερπνὸς περίπατος, διότι πλησίον αὐτοῦ ἡγοῦσι τὰ κύματα τοῦ Εὐβοϊκοῦ πορθμοῦ. Ὁδεύοντες οὕτω πρὸς τὸν δυτικὸν αἰγιαλὸν, ἐδρασιζόμεθα ἀπὸ τὰς αὖρας αὐτοῦ, καὶ μὴ θεωροῦντες καθ' ὁδὸν εἰμὴ τοὺς θερμὸς τῶν πέριξ σιτοφόρων πεδίων, ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου αὐτῶν ἐσθιόντας τὸν ἄρτον, κατὰ τὸν μελαγχολικὸν ὄρον τῆς Γραφῆς, διέβημεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς κόμης Ἀμπελάκια, Βασιλικὰ καὶ Μελακούδα, χωρὶς νὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ πεζεύσωμεν εἰς αὐδαμίαν τούτων. Εἶναι ἀληθές, ὅτι αἱ κόμαι αὗται, συγκείμεναι τὸ πλεῖστον ἐξ ὀλίγων πενιχρῶν οἰκημάτων μᾶς ἐφαίνοντο ἄμειροι πάσης σχεδὸν ἀγροτικῆς καλλονῆς, καὶ πλήρεις μοναξίας, καταπληκτούσης τὸν διαβάτην καὶ τὴν ἀχαριν θέαν αὐτῶν ἐπαυξάνει ἡ παντελής τῶν δένδρων σπανιότης καὶ ἡ ἐλλειψὶς τερπνῶν περιγύρων. Ἡ πλευρὰ αὕτη τῆς νήσου, ὡς μ' ἐπληροφόρει ὁ συνοδοιπόρος, καὶ καθ' ὅσον ἐδύσπον, εἶναι πάντη γυμνὴ τῶν τῆς ἐξοχῆς τερπνοτήτων, αἵτινες πε-

(*) Paul. Boiteau d'Amilly.

Ce n'est pas à dire qu'il se range et veuille que nous nous rangions avec lui du côté de ceux qui aveuglés par leur enthousiasme, prétendent que l'art grec ne pouvait naître qu'en Grèce, au milieu de ces mers et de ces paysages. Cette opinion tient du fatalisme; et d'ailleurs elle a l'histoire contre elle, elle a contre elle la stérilité du génie des Grecs d'aujourd'hui, qui vivent cependant sous le même soleil (Moniteur Univ. 10 Janvier 1845, N° 19.

(*) Ἰδὲ φυλλάδ. 156, 16 Σεπτεμβρίου 1836.